

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-89
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Pomozimo
da list izlazi
na 6 strana

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

MANJŠINSKI KONGRESI

Čudno je v. teh časih govoriti o manjšinah in o manjšinski zaščiti, ko se vse pripravljaja na vojno, to je približno misel vseh hladno mislečih ljudi, zlasti pa tistih, ki se jih stvar nič ne tiče, čeprav so sicer dobri in poštenu ljudje. Med tako misleče spadajo tudi tako imenovani zapadni demokrati, ki jim pravda narodnih manjšin ni bila nikoli prav razumljiva (saj tudi niso poznali takih narodnostnih bojev in sovražnosti kot pri nas). Že pred leti so na primer zapadne demokracije postrani gledale narodno manjšinsko gibanje, smatrajoč ga za neakto drzno upiranje in zato se jim tudi ni zdelo potrebno in oportuno »mešati se« zaradi tega vprašanja v notranje zadeve krivih držav. Če so državni veličini dobro premislili zadevo, so tudi opazili, da bi se kdo ve kje in kdaj tudi njihovi državni veličini kaj očitalo, česar zdaj druga rada ne sliši. Da ne bo kasnejših sitnosti, se jim je zdelo torej najbolj pametno, že od začetka zatajiti kar ves ta problem. Letos vidimo, kako je bilo to ravnanje veličin napočeno.

Kakor v vseh mednarodnih vprašanjih so namreč tu še razna druga stališča, ki so tudi ali še bolj napočena in jasno je, da če se nekatera teh stališč v življenjski preskušnji srečajo in križajo, ne more iz vseh skupaj nastati nič boljšega, nič dobrega. Kajli je navidezno se je mogoče izogniti tako važnim problemom, kakor je vprašanje narodnih manjšin. Če se je zapadnjaško javno mnenje umaknilo »Vnešavanju« v notranje zadeve fašističnih držav, katere, kakor vemo, že načelno zatirajo vsako manjšino, se s tem vprašanjem ni rešilo, in sicer niti zanje ne. Tisti, ki je napadal, se zaradi oportunitizma velikih sosednjih držav ni ustavil, temveč je le še bolj pogumno in predrzno nadaljeval svoj pohod. Posledice »miroljubnega« zapadnjaškega stališča v tem vprašanju in posledice fašističnega zatiralnega stališča so se tako sčasoma zblizale in je krivda na končnem stanju postala na ta način nedeljiva. Letos zapadne veličine lahko opazujejo in občudujejo svoj uspeh. Brez krivičnega obtoževanja namreč smemo reči, da so veličine zakriville sedanje obupno stanje narodnih manjšin, da so države pokroviteljice Društva narodov krive sedanje zapletenosti vsega našega problema.

Obris sedanje krize v manjšinskem vprašanju, ki je doseglja svoj višek v izgravi londonskega manjšinskega kongresa za cilje nemške fašistične in imperialistične politike, so bili namreč poznavalci razmer že davno vidni. Kazala se je bližajoča nevarnost že v tem, da redni kongresi v Ženevi nikakor niso bili niti gledani tako priljubljeno, cenjeni in spoštovani, kakor bi jim privoščili kot soudeleženi člani. Tudi pri nas se je čutila ob njih že davno neka napetost, v kateri pa za trezno presjelo ni bilo zadostnih argumentov ne na eni ne na drugi strani. Nezadovoljni del naše manjšine je mogel le dobitim poznavalcem problema — in teh je pri nas izredno malo — prikazati veliko škodljivost takšnih kongresov, kakršne smo bili prisiljeni voditi pod nemškim vodstvom in nemško večino.

Zaradi različne ocene kongresov se je tudi razdelila inteligencija slovenske narodne manjšine tako globoko na dva tabora, ki se — kar je značilno — delita predvsem ne tem ocenjanju kongresov in šele v drugi vrsti po svetovnih in političnih naziranjih. To je dokaz, da smo mi vsi zedanje krizo kongresov že davno čutili.

Nastaja torej vprašanje, zakaj nismo hoteli in utegnili grozečo nevarnost že prej zadostno upoštevati. Ne da bi hoteli prizadeti voditnim politikom naše manjšine kaj očitali, smo končno prisiljeni, da poiščemo odgovora na to vprašanje.

Za danes naj ugotovim na tem mestu zgolj eno važno dejstvo, katero so doslej

Kongres narodnih manjina

UMJESTO OTSUTNOG DRA. WILFANA PRETSJEDAO JE KONGRESU PRETSTAVNIK MADJARA U ČEHOSLOVAČKOJ — ZASTO JE BASKIJSKA DELEGACIJA NAPUSTILA KONGRES

U Londonu je 14 i 15. o. m. zasjedao kongres evropskih narodnih manjina. Na kongresu održali su među ostalim govore kao gosti britanski pukovnik Mallon i lord Dickinson, predsjednik svjetskog Udruženja za Ligu naroda, koji su kongresu izrazili simpatije britanske javnosti. Pukovnik Mallon dao je u govoru sugestiju da se sklopi jedna vrst pakta u četvero između velikih sila koje su zainteresirane da se uredi problem manjina. Poslije toga su govorili predstavnici sudetskih Nijemaca Henlein, Ruffa i Franck. Poslije završenog zasjedanja izaslanici kongresa sastali su se — kako pišu novine — s

predstavnicima sviju britanskih stranaka. KONGRESU JE PRETSJEDAO IZASLANIK MADJARSKJE MANJINE U ČEHOSLOVAČKOM PARLAMENTU UMJESTO OBOLJELOG DRA WILFANA, PRETSTAVNIKA JUGOSLAVENSKE MANJINE U ITALIJI.

Baskijska delegacija, koju su sačinjavali Labayer i Delaceta, POVKUKLA SE S MANJINSKOM KONGRESA, POŠTO JE KONGRES ODBIO REZOLUCIJU, ŠTO JU JE PREDLOŽILA BASKIJSKA DELEGACIJA, A KOJA SADRŽI OPTUŽBE PROTIV NJEMAČKE I ITALIJE.

»To nije kongres manjina, već svenjemački kongres«, izjavio je Labayan napuštajući dvoranu. Predsjednik kongresa izjavio je na to, da se politika kongresa sastojala uvijek u tome, da se odbije određena optužba bilo protiv koga.

Drugi baskijski delegat pročitao je notu, u kojoj se veli da se baskijska delegacija povlači. Delaceta je dodao: »NADALI SMO SE DA ĆE BITI USVOJENA REZOLUCIJA S PROSVJEDOM PROTIV NAPADACA NA NAŠU ZEMlju, ALI SMO SE UVJERILI, DA SE TO NE SLAŽE S PROCEDUROM KONGRESA«.

KOMENTAR „JOURNAL DE GENEVE“

Ženevski list »Journal de Geneve« u uvodnom članku poklanja pažnju kongresu evropskih narodnih manjina, koji se ove godine održao u Londonu, a ne, kao obično u Ženevi. List veli da radi toga nije Ženeva izgubila važnost za kongres. Nasuprot su kongresisti u izboru Londona za sjedište svojih raspravljajana dokazali da je Ženeva centar njihove pažnje. Od Društva naroda, a prema tome i od jedinog od najvažnijih članova Društva naroda — Velike Britanije — očekuju kongresisti poboljšanje sadašnjeg stanja narodnih manjina.

U članku se navadja kakovih narodnih manjina imade obzrom na etničku pripadnost i države — Kongres narodnih manjina reprezentira 27 milijuna. U Evropi imade 40 milijuna pripadnika manjina, a ako se uzme u obzir i narodne manjine u evropskoj sovjetskoj Rusiji, to ih imade 80 milijuna.

»Stanje narodnih manjina — piše »Journal de Geneve« — je jako se pogoršava. Izvjesne države, koje su privilegovane mirovnim ugovorima, pokazuju želju da se ostone na homogenu narod-

nost a da absorbiraju svoje manjine. Odatle proizlaze sve drastičnije mjere. Manjine su pogodjene sa ekonomskog stanovništva — onemogućuju se narodnim manjinama slobodna profesije nalažu im se uzani procenti za prijem u poduzeća, daju se naredjenja manjinskim vrškama koje uposluju radnike većine. Pripadnici manjine i neuposleni su često sinonimi. Ima zakona u izvjesnim državama i u izvjesnim slučajevima, koji dozvoljavaju ekspulziju i pače deportaciju. Konačno su kulturna prava narodnih manjina ugrožena pomoću škole. Kongres nar. manjina nastoji da potvrdi u prvom redu na pravo samoopredjeljenja naroda. On ne misli da manjine moraju biti asimilirane. Pače protivno: njihova domovina, koja je bila i domovina njihovih predjaka, pripada im se uzani pravo da ondje žive njima. Oni imaju pravo da ondje žive uz narodne većine. Radi toga treba uspostaviti normalne i pravde okolnosti koje će dozvoliti dugoročnim manjinama da žive zadovoljne. To je najbolji način da se pobije svaki kredentizam. Bez pravde nista nema mira. To je

akskom kojeg bi morali imati na umu pobornici statusa quo. To nije pitanje ideologije već jednostavnog savjetanstva. Apstrahirana danas socijalnim problemom zapadna Evropa ne poklanja moguće dovoljno pažnje ovom pitanju, koje kod nje ne postoji, ili je u sasna drugom obliku.

Odgovornost Evrope, naročito velikih sila je u tom pogledu ogromna. To je da ne mogu djelovati u Društvo naroda da fiksirani ugovori ne ostanu samomrtvo slovo, da manjinske klauzule budu i dalje i potpuno respektirane i aplicirane.

Učiniti da problemi manjina izadju iz domene male politike ili iz velike internacionalne i egostičke politike i da budu postavljeni u plan viših i općih interesa ljudske pravde i mira, zar je to — neostvarljiv ideal?»

Ako treba tolikih napora da se respektiraju i obaveze država prema narodnim manjinama, kako će biti sačuvane manjine, koje nisu zaštićene nikakvim ugovorima.

Tuberkuloza se pase po naših vasesh

Reka, julya 1937. (Agl). Odkar imajo v Ilirski Bistrici protituberkulozni dispanzer je šele jupko opazili, kako stopnjuje med našimi ljudmi odstotek bolnih na pljučcih. Razmere v katerih živi naš človek zadnja leta in pa večne stvari in negotovost mu počasi razkrajajo zdravje. Slučaji tuberkuloze so bili pri nas tako redki, da res nismo mogli govoriti o tuberkulozi in še ti so večinoma izvirali iz kakšnega prehlajenja, med tem ko so zdaj čim dalje pogostej. Nova protituberkulozna naprava v Ilirski

Bistrici, ki se nahaja v bližnjem Kožleku, ima na razpologo vsa najmodernejša sredstva in priprave za zatiranje in zdravljenje jetlike, tako tudi aparaturu za rentgen, za obsevanje itd., ki se jih lahko vsakdo brezplačno poslužuje. Vse kaže, da vsi otroški vrtili, vse ustanove, poštenske in druge kolonije, v katere pošiljajo našo mladino, nčesar ne izdajo, obratno, zdravstveno stanje našega podeželskega človeka peša. Naše podeželje bi ozdravile samo primerne razmere.

naši najboljši ljudje iz izobraženskih vrst radi preskakovali, in to je: dejstvo, da je vprašanje narodnih manjšin mednarodno in razredno vprašanje. Pozabljali so resnico, da rešitev našega vprašanja v pravem smislu ne dlži ne fašističnim ne demokracijskim veličinam, razen seveda, če so jim da zasukati v njihovo korist. — In če pogledamo na vsa leta nazaj, takoj spoznamo, da so se kongresi res le toliko »posrečevali«, kolikor so znali biti neodločni, neškodljivi, ali pa celo učinkoviti kot zgolj pomirjevalno sredstvo.

Da so se kongresi temu njim vsiljenemu značaju diplomatske igrace prilagodili, je bila zanje usodna napaka, pa toli huda napaka, da se je vsak izmed zadnjih kongresov ob prvem zunanem udarcu s strani fašizma utegnili spremiti i kongres proti demokracijskim pravicam ljudi in narodu, ter zato tudi proti manjšinam, ali pa celo neposredno v kongres proti manjšinam. In v to se je letos spremenilo, ko je postal zagovornik — ekspozent nasilja in barbarstva nad malimi narodi. Morda je večino izmed nas presenetila samo okolnost da se je ta obrat izvedel že letos.

Natanko povedano, se le pa kongres sprevredel že lani in predlanskim. Že lani smo zaradi toga z njim v vsel tišini nehalo pozitivno računati in samo naša splošna dezorientiranost nas še drži skupaj z napravo, katere edoljni sestav je bil v načelu smrtno zadet s prvo odpravo svobodnih volitv v evropskih državah. Odtod tudi naša predlogo trajajoča dezorientiranost, zgubljenost v celotnem vprašanju. Poslej se bomo morali žn št poslednji lahkovernosti glede dosedanje mednarodne poti svoje propagande odreči. To je prvi veliki uspeh — čeprav se to čudno sliši — prvi veliki uspeh manjšinskih kongresov in morda je bilo potrebno, da smo manj disciplinirano počakali.

Vsa naša narodna skupnost in skupnost evropskih manjšin je dobila nov nauk. Z londonskim kongresom se je dovršila za nas prva etapa manjšinskega gibanja. Kar pride poslej, mora biti pozitivno, in da ho re te, kar se bo smelo imenovati v sodobnem pomenu res ljudsko gibanje, mora biti njegovo geslo: odločnost, čeprav bo to geslo pomenilo notranje korenita reorganizacija od vrha do tal! IG

JUGOSLAVENSKO-TALIJSKI TRGOVINSKI ODNOSI

Talijanski kapital u Jugoslaviji

Za osam mjesec »provizoriuma« jugoslovenska trgovacka bilansa s Italijom pasivna je za 43.7 milijuna dinara. Prema statističkim podacima Jugosi. Izvoz u Italiju od 1 oktobra 1936 do 31 maja o. g., odnosno za 8 mjeseci iznosio je 200.5 milijuna dinara. Uvoz iz Italije za isto vrijeme iznosio je 313.2 milijuna dinara. Prema tome trgovinski saldo sa Italijom za gornje vrijeme pasivan je za 43.7 milijuna dinara.

I do sada — prije sankcija — kada je trgovacki saldo bio za Jugoslaviju aktivan nije se moglo govoriti o aktivnosti zato što je talijanski kapital angažiran u Jugoslaviji, pa su dobici odlazili u Italiju, što se iz statistika nije moglo vidjeti, ali bilansa se time penjala u korist Italije. U posljednje vrijeme se talijanski kapital sve jače angažira u jugoslovenskoj industriji i bankarstvu, pa će se taj omjer mijenjati sve više u korist Italije. Do sada je u Jugoslaviji 490 milijuna talijanskog kapitala.

BANCA COMMERCIALE ITALIANA U BEOGRADU

Upravni odbor Banca Commerciale Italiana u Milano donio je odluku da u Beogradu osnuje svoje generalno predstavništvo za Jugoslaviju. Prema tome odustalo se od otvaranja filijale ili prenosu sjedišta Hrvatske banke iz Zagreba u Beograd. Za šefa predstavništva imenovan je g. dr. Al. Mosca iz Zadra, koji se već nalazi u Beogradu. Događa se, da se i Banco di Roma mnogo interesira za postove u Jugoslaviji.

ZAPLENJENA RESNICA

ima većju silo kot tisočkrat izkričana laž!

Problem naše omladine

U vezi s našim člankom o problemu naše omladine primili smo od jednog prijatelja lista ove retnke, koje rado donosimo u uvjerenju da rasprava o ovom aktualnom pitanju nije nikako na odmet.

U vezi s našim člankom o problemu naše omladine primili smo od jednog prijatelja lista ove retnke, koje rado donosimo u uvjerenju da rasprava o ovom aktualnom pitanju nije nikako na odmet.

Omladinu treba odmah okupiti. Ona treba da započne gdje su stariji stali. Omladini treba dati mogućnost rada i priliku da u svom radu osjete odgovornost.

Prilupe za gradnju novih javnih poslopij u II. Bistrici

Reka, jula 1937. (Agis). Ilirska Bistrica se počasi širi in dobiva lice mlaćega mesteca, za kar posebno skrbiljo fašistične oblasti. Veliko poslopje, ki sta ga zgradili občina in reška banka »Cassa di Risparmio«, nazvana »palaca« je polega dvorca kneza Schönbrunn-Waldenburga najlepše poslopje, zidano po prihodu Italijanov, da ne omenimo še obsežnih vojaških za vojake, oficirje, karabinjerje in druge uniformirane ednice, ki pa so vedno izven trga. Kakor javljajo, so oblasti sedaj odkupile obširno zemljišče, imenovano »Videm«, ki leži pod pokopalščem, ob glavni cesti med Trnovem in Ilirsko Bistrico. Tu nameravajo zgraditi predvsem poslopje za sodne in jetniške prostore, dalje bolnico in pa poslopje za državno srednjo šolo — gimnazijo. Načrti za vse te nove zgradbe so deloma že dogotovljeni, deloma še v delu. Kod Bistrice, tako bo tudi Trnovo s temi poslopji na zunaj zelo pridobilo. Vprašanje pa je finančna stran teh projektov! V čigavo breme bo padlo vse to? Nova bistriška občina je do danes že tako močno obremenjena, da o novih bremenih res ne more misliti.

NAŠ ROJAK SE JE VRNIL IZ ABESINJE

Ljubljana, jula 1937. (Agis). V začetku tega meseca se je vrnil k svojim staršem v Zagorje ob Savi naš rojak Min Ko Barej, sin upokojenega rudniškega zidarja Ivana Bareja. Mlajši Barej se je rodil v Zagorju, a je zamudil rok za pridobitev jugoslovskega državljanstva in je pred šestimi leti odslužil vojaščinu v Italiji. Ko se je vrnil domov ni dobil več dela pri rudniku, vrnil se je v Italijo kjer je bil sprejet v vojaški delavski oddelku in z njim poslan v Abesinijo, od koder je prišel sedaj na dopust. O Abesiniji ve marsikaj zanimivega povedati. Svoje spomine namerava tudi napisati.

KUPNJA NOVE OPĆINSKE KUĆE

Matčerija, jula. U više smo navratka javili kako je naša općina namjeravala da kupi kuću od g. Župančiča u kojoj bi se imala smjestiti općina, škola, karabineri i milicija, ali protiv ove odluke protestirao je narod iz eljele općine, jer je narod odvise siromasi. Općinski faktori morali su od toga odustati, ali na ngovor nekolikoine odvashnih fašista kojima stoji na čelu Stanko Marenčel, općina je kupila jednu drugu kuću i to od bivšeg općinskog drugara Gulina za svotu od 40.000 lira. U tu su kuću smjestili općinsku upravu i fašističko udruženje. Tom kupnjom naložilo su nama kraj onako velikog duga koji se sastoji od nešto preko milijun i pol, još i ovaj teret od 40.000 lira, a narod živi u najvećoj bijedi.

MILIJON LJUDI SE IZKRCA ALI VKRCA U TRSTU VSAKO LETO

V lanskem letu se je vkrcalo v Trstu na parnike, ki vršijo potniški promet z bližnjimi kraji v Istri in Trzičem, Gradecem 50 Benetk (kabotaža) okrog milijon ljudi. Prav toliko se jih je tudi izkrcalo. Nobeno drugo mesto v Italiji nima toliko obsežnega prometa kot Trst, kajti vsa druga daleč zaostajajo v tem pogledu. Napoli beleži komaj 445.000 oseb, druga mesta pa še mnogo manj. Da ima Trst toliko prometa je treba pripisati temu dejstvu, da se nahajajo na robu tržaškega zaliva mnoga mesta, ki ležijo v Trst in zaradi tega ker je vožnja po morju cenejša in pa tudi hitrejša ter bolj dostopna, kakor po suhem; kjer hribovit svet ovira promet. Poleg vsega tega ima Trst centralno lezo v kotu zaliva. Benetke na pr. imajo le 10.000 prometa — (Acis).

Cadorna je pripravljala napad na Francijo

L. 1914. se je Italija pripravljala za vojno proti Franciji

Dne 11 aprila t. l. je prinesel »Popolo d'Italia« dolg članek izpod peresa Angela Gattija, ki je izražal svojo neveljavo zaradi tega, ker se je proslava nekdanjega generalisimusa Cadorne vedela zavlekla. To se ni spodobilo, saj je bil Cadorna kljub temu velik mož. Če so ga zadelo nesreče, ni bila to njegova krivda. Pri tem je opisal tudi vse njegovo delovanje neposredno pred dno svetovne vojne. Bil je že takrat poveljnik vseh italijanskih vojnih sil, ko se Italija še ni odločila za katero stran naj bi se vojskovala... Cadorna je bil tisti mož, ki se je prav za prav šele odločil skupno z italijansko diplomacijo, da se Italija odcepi od trozveze (Nemčija, Avstrija, Italija) in da pristopi antanti.

Da dobimo jasno sliko položaja tik pred svetovno vojno, moramo orisati celoten položaj v takratni Srednji Evropi.

Da obdrže svojo politiko, ki je močno dišala po konservativizmu, so se Rusija, Nemčija in Avstrija združile v trozvezo, da bi bile kot protiutek napram Franciji in Angliji. Takrat je bila na strani Francije tudi Italija, saj je baš Francija doprinesla največji del k ustanovitvi italijanske kraljevine in je bilo med njima tudi iskreno prijateljstvo. Toda po l. 1883, ko je Francija zavzela Tunis se je prijateljstvo razmerje med Francijo znatno ohladilo. Italija je namreč dolgo časa mislila, da bi si prisvojila Tunis, ki bi bil zanjo velikega vojaškega, političnega in tudi gospodarskega pomena, toda Francija ji je to deželo vzel skoraj pred nosom, ko se je Italija pripravljala za osvoboditev in ko je že bila gotova,

da bo njena kolonija. Zato se je Italija razočarana oddaljila od Francije in se naslonila na Avstrijo in Nemčijo, ter je tudi tako zamenjala Rusijo v trozvezi, ki je že prej iz nje izstopila.

Ko je izbruhnila vojna med Avstrijo in Srbijo, bi Italija morala kot član trozveze stopiti na stran Avstrije in pričeti vojno proti antanti. Italija, kot bomo videli, se je tudi dejansko pripravljala na to. Avstrija je začela z njo s svoje strani direktne pregovore in je nudila za njeno pomoč poleg dela francoskega ozemlja ter obrežja (Korziko itd.) tudi nekaj svojega ozemlja, in sicer Trst, Južno Tirolsko, del Goriške in Kranjske ter nekaj dalmatinskih otokov. Trst pa bi imel postati svobodna luka. Toda tudi na strani antante so bili pridno na delu, da bi pridobili na svojo stran Italijo. In to se jim je kmalu posrečilo. Oni so tudi nudili več, kot je mogla nuditi Avstrija in Italija je pristopila k antanti in postala zopet sovražnica Avstrije. 26 aprila 1915 je bil sklenjen znani londonski pakt, kjer je antanta nudila poleg tega, kar je nudila Avstriji, še severno Dalmacijo, toda brez Reke. Tako se je začelo baratanje z našo zemljo, in tako smo bili tudi končno pristopili. Pregovori za to za nas žalosno pogodbo so trajali skoraj eno leto. Dne 28 julija 1914 so se pričele sovražnosti med Srbijo in Avstrijo. 11 aprila 1915 so podpisali londonski pakt in že 24 maja istega leta so italijanske čete udarile na Sočo. Nadaljnja zgodovina nam je dobro znana.

Angelo Gattij je opisal vlogo Cadorne baš v času, ko so se razvijala pokajanja

međ Italijo in antanto. 14 julija 1914 je Cadorna nasledil generala Polittija, šefa generalnega štaba, ki je nenadoma umrl in že čez deset dni je on prevzel njegovo mesto, t. j. 24 julija. 31 julija je že predstavljal Njeg. Vel. (kralju Viktoru Emanuelu III), piše Gattio, sintetično spomenico o zbiranju italijanskih četi na severozadno (to je na meji proti Franciji) in o prevozu čimvečjega števila vojaških sil v Nemčijo. Kralj je potrdil in odobril ta načrt. General Brusati, kraljev adjutant, je Cadorni dne 2 avgusta že vrnil potrjeno omenjeno spomenico. Takoj na to je bila italijanska vojska pripravljena za razvrstitev vzdolž francoske meje, pa tudi pripravljena za odhod na Ren in nemško-francosko mejo. Šef nemškega generalnega štaba, general Conrad je posebe poslal privatno pismo Cadorni, da bi Italija dala na razpolago Avstriji več čet, kot sta s pokojnim generalom Polittijem že prej določila z ustnim razgovorom. Bivši vojaški odposlanec v Rimu je namignil Italiji, da bi eventualno dobila Nizzo, Korziko in Tunis, če bi se držala zavezništva. Baš istega dne, ko je Cadorna dobil od kralja potrjen svoj vojni načrt, je Italija objavila da ostane nevtralna v takratni vojni. Seveda se je položaj na mah spremenil, Italija je bila že pod vplivom antante.

K temu ni treba nobenega komentiranja, saj bo vsak videl, da je bila pri vseh teh velikih tragedijah po sredi samo trgovina in da niso bili nobeni ideali, ki naj bi vodili k žrtvam, čeprav so bili takrat in so še danes na ustih tistih, ki so »prodali« in »kupili« našo zemljo. — (Agis).

SEZONA POČITNIŠKIH KOLONIJ SE JE PRIČELA

Trst, julija 1937. — (Agis). — Fašizem posveča našim otrokom tudi med počitnicami posebno pozornost. Samo tržaška pokrajinska fašistična zveza namerava letos poslati okrog 7.500 otrok v fašistične mladinske počitniške kolonije. Poslali jih bodo v 29 različnih kolonij na deželo in ob morju. Samo letos so na novo otvorili 14 počitniških poslopjank. Ker so tu otroci pod stalnim nadzorstvom italijanskih učiteljev ni tako bojazni, da bi se otrok odtegnel naukom, ki jih je tekom leta prejemal v šoli. Fašistične oblasti podpirajo zlasti v naših krajih te počitniške kolonije in in grejo za tem, da se namesti v njih vsaj za 1 mesec vsako leto čim več otrok našega podeželja. Tako je opaziti, da je v zadnjih letih število otrok, ki predbejijo vsaj mesec dni in skupnih počitniških kolonijah, zelo naraslo na Goriškem in Tržaškem. Veliko število takih kolonij prilrejšo v soški dolini, zlasti za otroke iz onih krajev, ki so v bližini morja. Splošna znana počitniška kolonija je tudi v Črnem vrhu nad Idrijo, kjer so že pred leti zgradili v bližnjem gozdičku veliko moderno stavbo, kateri bi človek prisodil, da je letovišarski hotel. Pa tudi drugod po naših krajih otvarjajo te počitniške kolonije. Toda otroci pridejo le malo v stik z okoljskim prebivalstvom. Poleg tega pa jim je strogo zabranjeno govoriti s konkurralni slovenski. Otvarjanje otroških vrtev, novih šol, počitniških kolonij in kdo ve še kaj — vse to podpirajo fašistične oblasti samo s enim namenom, ki je nam vsem dobro znan!

MALE VESTI

— Znana avtobusna družba, ing. Ribi & Co. je uvedla redno avtobusno zvezo med Gorico in Bledom skozi Ljubljano. Avtobus prihaja vsako soboto in odhaja v nedeljo.

— V Buenos Airesu sta se poročila Anton Santel in Jospina Žurga iz Bača.

— V Floreosu (Argentina) je umrl Franc Nemec, star 33 let, doma iz Mirna. V Argentino je prišel 1924.

— Stroge odredbe je izdal tržaški mestni svet za krosniarjenje in stojnice. Ti bodo morali imeti na vidnem mestu obsežno koncesijo in bodo morali nositi znak svoločega sindkata v zumbicni.

— Cesto iz Trsta na Općino bodo razširili in popravili. To bo stalo 260.000 lir.

— V Argentini se je zgubil, kamor se je izselil 1929, Ciril Kerševan iz Gradišča pri Prvačini.

— V prvih pet mesecih l. 1936 je znašal deficit v italijanski trgovini 128 milijonov lir. V istem času t. l. pa 416 milijonov lir. Omeniti je treba, da letos ni bilo sankcij. Poleg tega bi bilo treba, če uradne številke tudi, nekoliko korigirati.

— Minister za korporacije Lantini je izdal vsem obsejnim prečetkom stroga navodila za pobiranje cen, ker se je opazilo, da v teh pokorinah cen rasejo. Prefekti morajo zaradi tega pošiljati vsak teden izkaze o cenah v Rim.

Premog in italijansko gospodarstvo

V zadnjem času opažamo, da Italija polaga veliko važnost na iskoriščanje premogovnikov, posebno v Istri in na Sardiniji. Sankcije so jo prisilile, da temeljito prouči vsa ležišča in da poveča proizvodnjo.

V letu 1935 je znašal uvoz premoga 12 posto celokupne vrednosti uvoza. Zanimivo pri tem je to, da se je konzum električne energije precej povečal, a ni kakor ne na račun premoga in zaradi tega se ni mogel zmanjšati uvoz premoga. To dejstvo utemeljujejo s tem, da je konzum obih energij razvijal paralelno zaradi razvoja industrije. Kako je Italija uboga v pogledu obih energij nas podučijo naslednje številke. Če sprejmemo električno silo v ekvivalentno silo premoga odpada na vsakega prebivalca Italiji 750 kg, v Franciji 2.600 kg, v Nemčiji 2.900 kg, v Angliji 4.300 kg in v Zedinjenih državah pa 7.100 kg. Mussolini se hoče na vsak način orestiti tega uboštva in hoče dokazati, da je tudi Italija bogata na premogu. Zato so se sedaj z vsemi silami vrgli na produkcijo premoga.

V Labinu v Istri so tako dvignili produkcijo, da je poskočila od 28.000 ton na 80.000 mesečno. V času sankcij je

šlo na mesec iz premogovnega pristanišča celo do 200 ladij z 110.000 ton premoga. Število delavcev se je zvišalo od 1.500 na 5.000. Ker še ni bila zgrajena nova vas (Arsa), so morali za to zgraditi za delavce najprej celo vas barake. Prej so morali delavci prihajati na delo celo iz krajev, ki so bili 60 km oddaljeni od premogovnika.

Premogovnik na Sardiniji (v Bacu Abis) je mnogo manjši kot istrski. Tam je delalo prej samo 400 delavcev, a sedaj jih dela 1.700. Sedanja produkcija tega premogovnika znaša 300.000 ton letno. Izvozno pristanišče je S. Antiochi, kjer pristaniške naprave zmorejo zkrpati 1.000.000 ton letno. Do tolike kapacitete namreč mislijo zvišati produkcijo. Zaradi tega bodo morali tudi tam zgraditi vas, kjer bo lahko stanovalo 12.000 ljudi.

V doglednem času mislijo produkcijo še bolj zvišati, tako da bo znašala letno 4.000.000 ton. S tem bi bila Italija olajšana za 500 milijonov ki bi jih ne bilo treba plačati inozemstvu. Celokupna premogovna ležišča v Italiji bi zadostovala po današnjih najlepših perspektivah za iskoriščanje v še večji meri kot danes in za veliko število let. — (Agis).

Še o elektrarni pod Sv. Lucijo

Gorica, julija 1937. — (Agis). — O načrtu in pričetku dela pri novi elektrarni pod Sv. Lucijo, med Doblarji in Podselcu smo v našem listu že pobesno govorili. Temu kakor posnemamo po italijanskih listih nekaj zanimivih podatkov in številk o tej veliki elektrarni. Najprej so pričeli z gradnjo jez, ki bo obokan in zidan z apnenecem. Jez bo stal v soteski pri Podselcu, električna centrala pa bo pri Doblarjih, kamor bo prihajala voda po 3.800 m dolgem tunelu. Bazen za jezovno bo držal 9.200.000 kub. met. vode, od katere bo 6.400.000 kub. met. uporabljen za turbine. Teren, kjer bo bazen je le malenkostnega pomena za poljedelstvo, ker je vedno poplavljen. Vsa naprava bo moderno urejena in vse zapornice se bodo premikale z električno silo. V primeru velikih poplav bo močeno izrazniti bazen v tek 2-3 ur. Vodni padec bo znašal 45 m. Njegova nominalna potenca bo 30.000 HP. Instalirana potenca na 46.000 HP. Temelj jeza bo zgrajen s kasonom s pomočjo komprimiranega zraka v izmcri 30 x 15 m in bo 7 m visok.

Ko bodo vse zapornice odprte bo steklo na sekundo 2.000 kub. metrov vode. Da bodo mogli zgraditi jez, bodo morali napraviti nov tunel dolg 180 m s premerom 10 m po katerem bo tekla voda v času dela. Ker pa ta tunel ne bo zadostoval za odtok vode v času poplav, je graditev precej kočljiva stvar. Zato bodo morali ob visokem vodnem stanju dela opustiti, da bo šla voda neovirano čez jez. Vse naprave za elektrarno samo bodo porabile od 800 do 1500 kw in bodo imale dva daljnovoda z 26.000 in 10.000 voltov. Elektrarna pa bo lahko proizvajala 80.000.000 kw na leto in poleg tega še okrog 40.000.000 kw na leto ob visokem vodnem stanju. Vso to energijo bo porabila Julijska Kraljina. Za prenos elektrike po deželi bodo napeljali dva daljnovoda od elektrarne in sicer enega od Doblarjev do Gorice, ki bo imel napetost 130.000 voltov in drugega, ki bo šel od Doblarjev do Tržiča (Monfalcone) v napetosti 50.000 voltov. Vsa in dela za gradnjo ogromne električne centrale bodo stala okrog 70 milijonov lir. Elektrarna bo začela obratovati spomladi l. 1939.

TALJANI ŽELE DA GRADE PUTOVE U JUGOSLAVIJI

U objavljenim privrednim krugovima se tvrdi, da izvjesne taljanske finansijske i gradjevinske grupe imaju velikog interesa za gradjenje putova u Jugoslaviji. Te grupe podnelje su na mjeorodavnim mjestima u Beogradu svoje predloge sa odgovarajućim ponudama.

ITALIJA IMA ZELO MALO GOVEJE ZIVINE

Po zadnjem popisu je imela Italija lanskole 7.235.000 glav goveje živine, kar je zelo malo v primeru z njenim prebivalstvom. Francija — ima dvakrat več goved, čeprav je njeno prebivalstvo manjše od italijanskega. Nemčija ima celo trikrat večje število, dasi je njeno prebivalstvo le nekoliko večje od italijanskega.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

ROŽENICE

»Na svakem samlju na svakem p... I zaista nije u Istri bilo sajma ni pira ni zabave, gdje se ne bi čule »roženice«, kako u južnoj Istri nazivlju glazbalo, što je inače poznato pod imenom sopile ili — sopele.

njegovo divno djelo. Učujemo u izvedbi čuvenog našeg »pjevačkog društva« »Lisinski«. »Svi, što su prisustvovali izvedbi toga divnoga djela bili su vanredno razdraženi i prožeti nekim blaženim osjećajem...»

JUGOSLOVENSKO-TALI JANSKI KULTURNI ODNOSI

Riječka revija »Termin« na talijanskom i hrvatskom jeziku.

Na Riječi izlazi književna revija »Termin«, kojoj glavni urednik Garbaldio Marussu. U svojem posljednjem broju ta revija najavljuje, da će izdati jedan naročiti broj na talijanskom i hrvatskom jeziku u svrhu međusobnog literarnog upoznavanja.

G. Ljubomir Maraković napisat će za taj broj jedan pregled moderne hrvatske književnosti (na talijanskom), a g. Eurialo De Micheli prečled talijanske književnosti (na hrvatskom jeziku).

Od talijanskih pisaca bit će prevedeni na hrvatski u tom broju ovi pisci: Alvaro, Bacelli, Betti, Bonsanti, Bottai, Bontempelli, Cecchi, D'Annunzio, Fiumi, Fratelli, Gauda, Gallian, Lanza, Linati, Loria, Malaparte, Marpicati, Montale, Mussolini, Papi, Pirandello, Puccini, Saba, Soffici, Stuparicchi, Teccchi, Tozzi, Ungaretti.

Od Hrvata bit će prevedeni na talijanski jezik: Nator, Križeva, A. B. Šimić, Koror, Domjančić, Ujević, Cesaric, Bonifacčić, Sabić, Tresić-Pavičić, Begović, Perković, Hergestić, Stuparić i još nekoji.

Revija najavljuje, da će prirediti u daljnjim brojevima i prevode srpskih i slovenskih pisaca.

U Zagrebu je osnovano društvo prijatelja talijanske knjige

Grupa intelektualaca u Zagrebu odlučila je da osnuje jedno društvo, koje će podizavati kulturne i umjetničke veze s Italijom i njezinom kulturom. 12 o. m. je u Zagrebačkom zboru održana konstitutivna skupština ovog društva.

TRI NOVE KNJIGE GORIŠKE MATICE

»Jutro« poroča: Te dni so izšle tri nove knjige Goriške Matice, ki se službene imenuje Unione Editoriale Gorižana. Poljski pripovednik... »Luče«. Opazljivo na 110 strani obsegajoči zbornik, ki je že sam vreden zanimanja in pozornosti slovenske kulturne javnosti.

ZLATICEV »BALUN« NA KONCERTU U POČAST AMERIKIŠKIH HRVATA.

U petak naveče priredjen je u bivšem Hrvatskom Sokolu koncert u počast američkih Hrvata. Na toj priredbi je izvodjen i »Balun«, stari istarski pjesnik u izvedbi članova MHD.

IZBOR IZ JANEZA SVETOKRIŽEGA

Izbior iz Janeza Svetokrižkega, slovenskoga pridigarja barokne dobe, čigar pridige bodo pomenile sobodnemu čitatelju pravo otkriće, bo izdala u kratkem Akademski založba u (Ljubljani.) — Agis—

ODKRITJE SPOMENIKA S. GREGORČIČU

Društvo Soča — matca u Ljubljani poslala je ta le poziv: Naš hvaljenični narod otkriće svomeu velikemu pesniku in preroku Simonu Gregorčiču spomenik na predvečer rojstnoga dne Njegovoga Velikana Kralja Petra II. 6. septembra 1937. ob 15. uru u Ljubljani na Napoleonom trgu pred novo palačo sveučilišne knjižnice.

ob Soči in Jadraniu, kjer smo pred 55 leti sprejeli »Zlato knjigo« Gregorčičevih pesniških injekcij, s katerimi je veliki pesnik že takrat klicaj u življenje slobodno Jugoslavju. Njegov poziv: »Brodarjem pomoci pesimo, naš šolnik pogube otkinote je danes posebno značljivo u otkriću vseru našemu narodu, da se uidelež slobodnoga otkrića u vsemi svojim pravotnim društvim, s polnoštevilnim članstvom, u vsemi narodnim nošanjim, u društvenim praproti in pevskim zbori.

Uprava društva Soče

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

PREGLED DVOMESEČNEGA DELA »TABORA« U LJUBLJANI

Ljubljana, julija 1937. Od letošnjega rednoga obnoga zbora društva »Tabor« u Ljubljani sta potekla komaj dva meseca. Bilanca dela u dva meseca je aktivna.

Izvršene dela obsegajo: omet cele stavbe na zunan, prebarvanje zunanje lica stavbe ter uređenje stružnoga napuća. Se tekom tega poletja pa bomo napuštali i tuda dela u notranjosti, tako da ćemo dom ras vreden dostojnoga človeka.

Vesjele u Izraelu

Talijanski listovi u Dalmaciji u našem Primorju veselo se, što je u krajevini Italiji osnovano društvo »Pro Patria«, koje će zborom i tavorom, t. j. savjetom i novcem podupirati naše Talijane, da ustrajuju talijanske škole za hrvatsku i slovensku djecu u Istri, na Goričkoj, oko Trsta, u valdija i u Dalmaciji. Vesjele imnu našim prigovorom, nu mi pilamo, što bi kazalu naša

talijanska gospoda, da se primjorice ustroje »Pro Patria« slična društvu u Čašskoj, Poljskoj ili čak u Rusiji, koja bi nam pomagala podizati slavenske škole za slavensku djecu, koje hoće naši susjedni silonici potpuno izbrisati. Čuo bi se zaista bolni nezah, da i ti Poljski i Rusi ne bi šlo čimol našim Talijanima pada sjehira, uvijek u med, dočim su kod nas svemu što je slavensko vremenom vrlo neprijuzna.

gale struje, koje su težile za germanizacijom. Na članov lužičkom teritoriju su skoro isključivo njemački evangelički pastori (u Pruskoj je nekih pet do šest lužičkih pastora) ili prihvatenici nacionalno-socialističkog režima i zbog toga se tu ni govoriti ne može o kulturnoj djelatnosti putem crkve. U saskoj Gornjoj Lužici je još dvadeset srpskih protestantskih župa, koje imaju pastore, ali bogoslužje se vrši na oba jezika i nekoje župe su već germanizirane.

redni nacističkim korporacijama: posljedica toga bit dakako bio prestanak samostalnosti i specijalnog narodnog karaktera Lužičkih Srba. »Domovina« je već dobila naređenje, da srpska društva ne smiju više upotrebljavati naziv »Lužičkih Srba«, nego »Bund wendischsprachender Deutsche«. Ako društva odbiju da postupe po tom naređenju, bit će raspustena i zračinjena u nacističke organizacije.

Novi principi provincijalnih i općinskih uprava ne isključuju istina preislavnike manjina, ali sve to zavisi od odluke organa narodno-socialističke stranke (NSDAP). Kako je međutim administracija sve do posljednjeg sedeta građana na nacističkoj bazi, ne postoji mogućnost obrane prava manjina, ma tamo i sješlo slučajno neki Lužički Srbin. Sa višim i srednjim mjestima Srbi potpuno isključeni, takova mjesta isključivo zauzimaju Nijemci i to članovi nacističke stranke. Zbog toga nijedan Srbin nije školski inspektor, a još manje čete ga naći u drugom zvanju. Landrat, Amtshauptmann, Regierungspräsident, sudija ili ma koji viši činovnik, to je uvijek Nijemac.

Lužičkim Srbima je zabranjeno da upotrebljavaju narodnu zastavu i grb. Njihovom dnevnom listu »Srbische Nowiny«, koje izlaze već 95 godina, prijeli komunkacija ako dirnu interese manjina. List na primjer ne smije napisati da su Lužički Srbi manjina ili da po narodnosti spadaju među zapadne Slavene. Ne smiju pisati o razlici između Srba i njemačkog »Volksstum« i ne smije donositi vijesti o predavanjima ili skupštinama »Domovine«. Na plakata, ulaznicama, programima itd., njemački jezik se mora upotrebljavati na prvom mjestu, a srpski tek na drugom.

Lužički Srbi imaju svoje kulturne organizacije, koje je nekoliko poratnih godina reprezentiralo »Narodno vijeće«, a sada ih zastupa »Domovina«. Ta organizacija je sada međutim ugrožena principima nacističkog režima, koji namjerava da sve srpske organizacije pod-

Nasilno raznarodovanje je zlo, ki se kaznuje samo. Narod bi ne bil naravna družina in narodnost ne naravna svojstvenost ljudstva, če bi nasilno raznarodovanje ostajalo brez zilih posledice za raznarodovanje in raznarodovanje. Tako je pravilo naravnega prava. Kako veliko zlo je raznarodovanje, potrjuje zgodovina, učiteljica narodov.

Članstvo je u tem kratkem času imelo priliku poslušati stiri predavanja, katera su ob ravnavañia važna aktualna vprašanja, ki neposredno ili posredno zadevajo tudi našo emigraciju. Želimo, da bi bil naš emigrant u svemem životu, u kriteriju življenja, praputen o vseh važnih deganjajih doma in u svetu, u prolektoliti in sedanjosti. Nismo mi u vrnitvi socijalizmu, niti u učenju, ali u usvajanju zgodovino, noćemo tud, da bi ostal slep za vse, kar se danes događa u Evropi. Zato so mu bila taka predavanja potrebna.

Društvo »Gorica« u Ptuj

U sredu, dne 4. t. m. ob 20 uri se vrtil redni mesni sastanak u gostinji pri Kravini, kateroga se je udeležilo u Ptuj u sedmić naših zaslusnih in odličnih rojak g. Andrej Vrećak na istom mjestu potvrdvao prethodne misli i to, pred, par lepih in prisrčnih besed. Nito je uo, pred, kratke narizal predjed dela in uverenosti, da u narednom mjesecu kateñin mora biti uformiran svak emigrant, nako je u obavljenio poziga Narodnoga doma u Ptuj, dne 13. 7. 1937. podal pregled vseh listi životnih dotokov.

Da polživimo stike med posameznim emigrantskim organizacijama in njihovim članovima, da to vječno delo čim bolj koordiniramo in posipiošimo, bomo privedili u tem mesecu u bližini Metvoda celobitne težnje za vsa emigrantska društva u Ljubljani in u okolici. Priznani predavatelj bio spregovorio o političnem, socijalnem in gospodarskem stanju u Evropi ter o onolozih, ki iz tega izvire, u našu emigraciju.

Sastanak omladinske sekcije na Trešnjemki

Omladinska sekcija društva »Istra« održava dne 24. t. m. svoj redovni sastanak u Miroslavskoj ulici br. 16 u socijalnom otkoku društva na Trešnjemki. U okviru sastanka na sastanku su redno razgovor usmene note, a poziva se emigrantska omladina, ostalo članstvo i prijatelji da se odazovu u što većem broju. — Odbor.

Drugo vprašanje, ki je za našo emigraciju iznati najvažnije prilike življenja pomena, raznim socijalnim potrebama, koje su imenovane ključne političnom problemu Južne Krajinie in naše emigracije. Da polživimo stike med posameznim emigrantskim organizacijama in njihovim članovima, da to vječno delo čim bolj koordiniramo in posipiošimo, bomo privedili u tem mesecu u bližini Metvoda celobitne težnje za vsa emigrantska društva u Ljubljani in u okolici. Priznani predavatelj bio spregovorio o političnem, socijalnom in gospodarskem stanju u Evropi ter o onolozih, ki iz tega izvire, u našu emigraciju.

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Broj tekovnog računa 36.789. — Pretpjata: za cijlu godinu 48.— din., za pola godinu 24.— din., za nezemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oplati se računajući po cjeniku. — Vlasnik i izdavač: Konzorcij »Istra«, Matarskovo 289. II. broj telefona 67-80. — Za uredništvu odgovara Rudolf Poljanec, Zagreb, ulica, broj 111. — Za listaru odgovara Rudolf Poljanec, Zagreb, ulica, broj 111.